Hz. Muhammed’in Hanımları

1. **Hüseyin bin Mahmut Diyarbekiri** (ö.h.990), Muhammed'in hanımları hakkında bilgi verirken, 65 tanesinin hem isimlerini veriyor, hem de hayat hikâyelerini anlatıyor. Ayrıca sayı hakkında birçok yazardan da alıntı yapıyor.[6] Bu kaynağı herkese öneriyorum. Ne yazık ki Arapça olarak piyasada var; o da çok nadir. Bunun Türkçesi yok. Hatta bazen içimden geçiyor; acaba kalkıp bunu tercüme mi edeyim diye. Kanımca bunu okuyan bir insan, ne kadar mutaassıp da olsa fikrinde değişiklik olacaktır... Adam gerçekten önemli bir araştırma yapmış. Tabi ki aşağıda isimleri geçen kaynaklar da bu konuda çok önemli.
2. **Salihi** (ö.h.942), Muhammed'in 55 hanımının hem isimlerini veriyor, hem de başlarından geçenleri anlatıyor. Salihi’nin Muhammed’in eşleriyle ilgili yazdığı tek ciltlik kitap çok önemli ve enteresan. Öyle ki, Mısır’da, ’Din İşleri Yüksek Kurulu, Salihi’nin, hem güvenirliği-âlimliği, hem de Muhammed’in eşleriyle ilgili yazdığı özel kitap için ayrıca bir ansiklopedi hazırlamıştır. Böyle yapmakla, Salihi’nin bu eserinin ne kadar önemli olduğuna vurgu yapmak istemişler.[7]
3. **Mahmut Halebi**, Muhammed’in 50'den fazla hanımını anlatıyor. Onun kitabı, baştan sona kadar özel olarak Muhammed’in hanımlarını işlemektedir.[8]
4. **Muhammed Sait Mübeayyıd**, Muhammed'in 50 civarında hanımının isimlerini verip hepsinin açıklamalarını yapıyor.[9]
5. **Hafız Şerafettin Dımyati** (ö.h.705), 50 civarında isim veriyor ve bunların hayat hikâyelerini anlatıyor.[10] Dımyati, ayrıca şu bilgiyi de ekliyor: “Hz. Muhammed’in meşhur olan hanım ve cariyelerinden başka, en az 30 tanesi daha vardı. Bunlar, ücretsiz olarak kendini Hz. Muhammed’e hibe edenler, onun sözlü ve cariyeleriydi.” Bu açıklama, ayrıca birçok yazar tarafından da işlenmiştir.[11]
6. **Abdü’l Kerim Halebi** (ö.h.735). Hz. Muhammed’in cariyeleri, boşadığı hanımları, sözlüleri, meşhur olan hanımları... şeklinde yazarken, toplam 50’sinin ismini verip kendileriyle ilgili olup bitenleri anlatıyor.[12]
7. **İbni Hacer Askalani** (ö.h.852), Muhammed’in 45 hanımının hem isimlerini, hem de hayat hikâyelerini anlatıyor. Kitap, sahabelerin isim ansiklopedisidir.[13]
8. **Hafız Moğultay** (ö.h.762), Muhammed’in meşhur 11 eşinin, 4 cariyesinin ve ev hizmetinde çalıştırdığı diğer cariyeler dışında, ayrıca 35 hanımının isimlerini veriyor ve teker teker açıklamalarını yapıyor. Tabi ki bunların hepsiyle yatmış demiyor; kimisi hibeli, kimisi sözlü, kimisi boşanmış vs hepsini toplu olarak yazmış.[14]
9. **İbni Asakir** (ö.h.571), Muhammed’in 35 hanımının hem isimlerini, hem de olaylarını izah ediyor.[15]
10. **İbni’l Cevzi** (ö.h.597), takriben 40 hanımın hem isimlerini, hem de hayat hikâyelerini anlatıyor.[16]
11. **Yusuf Nebehani** (ö.h.135), 37 hanımın hem isimlerini, hem de olaylarını anlatıyor.[17]
12. **Nüveyri** (ö.h.733), yaklaşık 40 hanımın ismini veriyor ve çok detaylı olarak onların olaylarını anlatıyor.[18]

13. **İbni Seyyidi'n-Nas** (ö.h.734), 43 hanımın ismini ve hayat hikâyelerini anlatıyor.[19]
14. **Zehebi** (ö.h.748), Muhammed'in yaklaşık 40 hanımının hem isimlerini, hem de olaylarının önemli kısımlarını güzel bir şekilde izah ediyor.[20]
15. **İbni Esir** (ö.h.630), Muhammed'in 30'un üzerinde hanımının ismini verip detaylı açıklamalar yapıyor.[21]
16. **İmam Müzi** (ö.h.742), Muhammed'in meşhur olan hanımları dışında, başka birçok hanımının da isimlerini yazıp açıklamalarını yapıyor.[22]
17. **İbni Sad** (ö.h.230), Muhammed'in 30*un üzerinde hanımının isim ve olaylarını anlatıyor.[23]
18. **Kurtubi** (ö.h.671), eşlerinden 30'unun isimlerini veriyor ve hangileriyle yaşadığını, hangileriyle yaşamadığını açıklıyor.[24]
19. **İbni Habib** (ö.h.245), Muhammed'in hemen hemen tüm hanımlarının isim ve olaylarını anlatıyor.[25]
20. **İbni Küteybe** (ö.h.276), Muhammed'in çoğu hanımlarının isim ve evlilik hikâyelerini alıyor.[26]
21. **Muhibbüddin Taberi** (ö.h.694), Muhammed'in meşhur olan hanımlarını anlatırken, halk arasında meşhur olmayan başka birçok hanımından da bilgi veriyor.[27]
22. **Belazuri** (ö.h.279), 30'dan fazla isim veriyor ve hepsini de izah ediyor.[28]
23. **İbni Abdi'l Ber** (ö.h.463), Muhammed'in çoğu hanımının isim ve evlilik olaylarını anlatıyor.[29]
24. **Taberi Ebu Cafer bin Cerir** (ö.h.310), 30*dan fazla isim veriyor ve diğer yazarlar gibi o da onlar hakkında bilgi veriyor.[30]
25. **Halebi** (ö.h.1044), yaklaşık olarak 30 hanımından söz ediyor. Bu sayıya, cariyeler dahil değildir. Ayrıca, bunlar hakkında detaylı bilgi de veriyor.[31]
26. **Kastalani** (ö.h.923), 40'ın üzerinde isim verip hepsini teker teker anlatıyor. Aynı kitabın şerhi olan Ziirkani (ö.h. 1122), kaynağında hepsinden söz ediyor.[32]Tabii ki, bunlar başlık halinde veriliyor; bazen öyle oluyor ki, her başlık altında birkaç tane isim daha çıkıyor. Bu tür isimleri de sayarsak, o zaman Muhammed'in hanımlarının sayısı verilenin de bir hayli üzerine çıkmış olur.
27. **İbni Tolun** (ö.h.953), 45 hanımın hem ismini veriyor, hem de olaylarını anlatıyor.[33]
28. **Ma'mer bin Müsenna** (ö.h.209), hemen hemen hepsi hakkında detaylı açıklama yapıyor ve çok güzel bir şekilde onları sınıflandırıyor.[34] Şöyle ki, Muhammed'in kız olarak aldığı kadınlar, dul olarak getirdiği kadınlar, onların yaşları, eğer dul ise daha önce evlendiği eşi, çocukları olanlar, Hz. Muhammed'in kendisiyle yattıktan sonra boşadığı hanımlar, nikâhlayıp da onlarla cinsi münasebette bulunmadan herhangi bir nedenle ayrıldığı hanımlar, onun yanında ölen hanımlar, Hz. Muhammed öldüğü an kendisinden dul kalan hanımlar, Mekke'de evlendiği kadınlar, Medine'de evlendiği kadınlar, evlendiği kadınların bağlı oldukları kabileler, Hz. Muhammed'in isteyip de alamadığı kadınlar, onlarla evlenmeye istekli olduğu halde dini mazeretten ötürü getiremediği kadınlar, hangi yıllarda hangi hanımlarla evlendiği hususu, Hz. Muhammed'in cariyeleri vs şeklinde çok yönlü bir sınıflandırma yapmıştır. Gerçi aynı tasnif diğer kaynaklarda da yapılmıştır ama en detaylısını bu yazar yapmıştır diyebilirim.

29. **Abdurrazzak Ebu Bekir bin Hemman** (ö.h.211), meşhur olanlarla birlikte, beş tanesinin daha isimlerini veriyor: Üm-re binti Cevn, Fatma binti Dahhak, Ümeyme binti Numan, Aliye binti Zabyan ve Esma binti Numan'dan da uzunca söz ediyor.[35]
30. **Dr. Ayşe A.Rahman Şatü (1913-1998), "Nisaü'n-Nebi'** adlı 245 sayfalık eserinde Muhammed'in meşhur olan eşleri üzerinde duruyor. Bu fazla evliliklerin siyasi, sosyal yararları varmış gibi bir savunma da yapıyor. Ayrıca, diğer kalan eşleri hakkında değişik spekülasyonlar nedeniyle bilgi vermek istemiyorum diyor.
31. **Dr. Makrizi**, "el-Mechul fi hayat-i Resul" adlı tek ciltlik eserinde Muhammed'in 41 eşi hakkında detaylı bilgi veriyor. O da sınıflandırma yapıyor. Zaten kitabın adı ilginç. Anlamı 'Bilinmeyen yönleriyle Muhammed'in hayatı' demek. O bu eserinde, ölüme kadar ilişkileri devam edenler, kendini Muhammed'e (mehir ücretini istemeden) hibe edenler, Muhammed'in isteyip de alamadığı kadınlar, kendini hibe ettiği halde, bu kez Muhammed'in beğenmediği kadınlar, nikâhlayıp da ya Muhammed'in, ya da kadının ölmesi üzerine birliktelikleri gerçekleşemeyen kadınlar ve onun cariye olarak kullandığı hatunlar şeklinde sınıflandırma yapıyor.
32. **Muhammed'ül Baz**, "Hadaik'ül mut'a Funun'ül cins-i İnd'el arab" adlı tek ciltlik yapıtında Muhammed'in cinselliğiyle ilgili enteresan şeyler yazıyor.
33. **Zekeriya Batris**, "Nisa'ün Nebi" adlı yapıtında, Muhammed'in 54 hanımın isimlerini ve onlarla ilgili özeti sunuyor. Tabi ki bu şahıs, dine eleştirel mahiyette yaklaştığı için Müslümanlar ona iyi gözle bakmıyorlar, hatta saldırıyorlar bile...
34. **Ayni**, (1361-1451), Buhari'nin şerhi "Umdetü'l Kari" adlı yapıtın 'Gusül' kısmı ilgili hadis şerhinde Muhammed'in 50 civarında eşlerini anlatıyor. Tabi ki bunu anlatırken, cariyeler. boşananlar, ölene kadar onunla beraber olanlar, isteyip de başaramadığı ve nikâhlı olup da düğünü yapılamayan kadınların tümü demek; yoksa aktif olarak onun yanında 50 kadın vardı demiyor. Zaten hiç kimse bunu böyle yazmıyor.

Yukarıda isimleri geçen yazarlar dışında, daha yüzlerce İslamii yazar, Muhammed'in hanımları hakkında hem sayısal olarak, hem de bilgi verme konusunda kendi kaynaklarında detaylı açıklamalar yapmışlardır. Hepsini buraya almanın bir anlamı yok. Bunlardan bir kısmını dipnot olarak aşağıya alıyorum. Okuyucunun bu dipnotlara da göz gezdirmesini dilerim. Göz gezdirilsin ki, böyleşine hacmi küçük bu kitabın, ne çok kaynak taramasıyla oluştuğu iyi anlaşılsın.[36]

Burada birçok kaynak yazmamın sebebi şu: Taradığım eserlerin hepsi. Kur'an'ı savunan ve aynı zamanda İslami kesimce kendilerine saygı duyulan meşhur yazarlar tarafından kaleme alınmış. Hz. Muhammed'i savunan kesimin kaynaklarında, evliliğiyle ilgili hem sayısal olarak bu kadar kabank bir listenin bulunması, hem de -sırası gelince açıklanacağı gibi- yöntem olarak Hz. Muhammed'in onları pek tasvip edilmeyen bir yolla ele geçirmesi, bugüne kadar nasıl ses getirmemiş, nasıl birileri buna karşı eleştirel anlamda yazı yazmamış, doğrusu çok garip! Şu da var ki, bu gibi konuları işleyenlerin can güvenlikleri de yok. Sanırım yazamayışlarının en önemli nedeni bu olmalı.

Hz. Muhammed'in aldığı kadın sayısı hakkında bu açıklamayı yaptıktan sonra, şimdi de çeşitli kaynaklardan yaptığım tarama sonucu, ulaştığım isimlerin listesini sunup (meşhur

olanlar, boşananlar, hibe edilenler, nişanlılar, istenip de verilmeyenler, cariyeler gibi) daha sonra onlarla ilgili detaylı bilgiyi vermeye geçeceğim. Tabi ki vardığım liste çok kabarık. Zaten az önce değişik kaynaklardan verdiğim rakamlar çok yüksek; ancak ben burada Mısır Din İşleri Yüksek Kurulunun önemseyip kendi eseri hakkında ansiklopedi hazırladığı Salihi'nin kitabına aldığı listeyi baz alarak aşağıya alıyorum. Ondan sonra onun listesinde olmayıp da başka kaynaklarda bulduğum isimleri yazarak daha sonra bunların detay kısmma geçeceğim. Aslında en yüksek sayıyı Hüseyin b. Mahmut "Tarih'ül Hamiş" adlı yapıtında vermiş: 65 tane diye; ama mademki Salihi daha ağırlığını hissettiriyor İslam âlimleri nezdinde, ben de onun listesini tercih edip aşağıya alıyorum:

1. Hatice.
2. Şevde b. Zem'a.
3. Ebubekir kızı Ayşe.
4. Ömer kızı Hafsa.
5. Cahş kızı Zeynep.
6. Hüzeyme kızı Zeynep.
7. Ü.Seleme.
8. Ü.Habibe.
9. Meymune b. Haris
10. Reyhane...
11. Cüveyriye b. Haris.
12. Marya Kıpti.
13. Safiye b. Hüyey.
14. Fatma b. Dahhak.
15. Aliye b. Zabyan.
16. Melike b. Kah Kilabiye.
17. Esmab.Nunıan.
18. Kuteyle b. Kays.
19. Esmab.Salt.
20. Esmab.Kab.
21. Selma b. Necdet.
22. Havle b. Hüzeyl.
23. Şeraf b.Halife.
24. Amre b.Yezit Kilabiye.
25. Şat b. Rufaa.
26. Kuteyle b. Kays Kindiye.
27. Şenba b. Amr Gıfariye.
28. Ümeyme b. Şerahil.
29. Seba b. Süfyan.
30. Leyla b. Hakim.
31. Leyla b. Hatim.

32. Havle b. Hakim.
33. Ümmü Şerik Ansariye.
34. Ümmü Şerik b.Cabir Gifariye.
35. Ümmü Şerik Devsiye.
36. Ümmü Şerik Kureşiye/Amiriye.
37. Guzeyye b. Avf.
38. Amre b.Muaviye Kindiye.
39. Sena b.Esma.
40. Cemre b.Haris bin Avf.
41. Cemre b.Ebi Haris Müzeniye.
42. Habibe b.Sehl.
43. Nüame Belanberi, (savaş esiri).
44. Emame b.Hamza b. Abdulmuttalib.
45. İzzet b. Ebi Süfyan (baldızı oluyor).
46. Ümmü Hani b.Ebu Talib (amca kızı).
47. Dubaa b.Amır.
48. Safiye b.Beşame.
49. Şevde Kureşiye.
50. Fatma b.Süreyc.
51. Esma b.Seba.
52. Ümmü Haram.
53. Heble binti Kays.
54. Kendinden söz edilen; ancak adı belli olmayan biri daha var diyor. Bu şekil bir ifade birçok kaynakta geçiyor.

Tabii ki bu sayıya Cemile ve Zeynep b. Cahş'ın Muhammed'e hibe ettiği cariyeler dahil değildir. Aşağıdaki isimlere Salihi'nin kaynağında rastlayamadım; bunları başka eserlerden aldım. Yeri gelince hem detaylarını, hem de alıntı yaptığım yerleri ayrıca yazacağım. Salihi'de bulamayıp da başka kaynaklarda gördüklerim şunlar;

55. İbnet'ü Cündüb bin Demre el-Cündai'nin kızı.
56. Davut kızı Müleyke.
57. Ümmü Habibe b. Abbas (amcasının kızı).
58. Züleyha el-Kureziye (Halebi, İnsanü'l Uyun, 3/419).
59. Ümmü Şerik b. Güzeye.
60. Ümeyme b. Numan.
61. Hind el-Mahzumiye.
62. Kindiye binti Numan.
63. el-Fetatü'l Fezariye.
64. Zebiha el-Kureziye (Dr. Makrizi. 41 nolu).
65. Ümmü Esved

66. Amre b. Yezit b. Ubeyd b. Revas.
67. Hamde binti Haris (Tarih'ül Hamiş, 2/272).

Burada daha farklı isimler de eklenebilir; ancak bazı isimler tekrardır; hatta bana göre bu verdiklerim arasında da tekrar vardır. Yani bazen bir isim farklı bir şekilde yazılmış, insan zanneder ki farklı biridir; ama detay kısmına bakıldığında iki ismin tek bir kişiye ait olduğu belli oluyor.

Tabii ki burada Hz. Muhammed'in aldığı kadın sayısıyla ilgili son rakam nedir diye sormaktan ziyade, onun kadına bakış açısını ve anlayışını (dini kaynaklar baz alarak) ortaya koymak ve bir bütün olarak bu kadınların detayını okuyunca bir yere varmak. Dolayısıyla ha 60 kadınla evlenmiş, ha 160, bu artık o kadar önem arz etmez.

KAYNAKLAR

[6] Hüseyin bin Mahmut Diyarbekiri, Tarih-i Hamiş, 1/271-274.

[7] Salihi; Ezvaci Nebi ve Sübülü'l Hûda ve'r-Reşad fi sireıi Hayn'l İbad. 3/280...

[8] Mahmut Halebi. Nisaün Havle'r-Resul.

[9] Muhammed Sait Mübeayyıd. Mevsuatu Hayati's Sahabiyatı.

[10] Hafız Şerafettin Dımyati. Kitabü Nisai Resulillah, s.31. 119.

[11] Es'Siretü'n Nebeviye, s.64; İbni Seyyidı'n-Nas. Uyunü'l Eser. 2/403; İbni Kayyım el Cevzi. Zadü'l Maad. 1/113; Sahavi. et'Tühfetü'l Latife. 1/41; İbni Asa-kir. Tarihi Medinetı Dımak. 2/309; Beyhakı. Delailı Nübüvc 7/287 ve Süneni Küb-ra 7/55; İbni Kesir. Ahzâb Suresi. 50 ayet tefsirinde; Biceyremı. Tuhfetü'l Habıb. 1/18; A. Kerim Halebi (ö. hicri 735). el-Mevridü'l Azb.... s.220: Salihi, Subülü'l Hûda ver Rcşad. 3/286.

[12] Abdü'l Kerim Halebi, el-Mevrıdü'l Azb. s.205 vd

[13] İbni Hacer Askalani. el-Isahe fi Temyı/i's-Sahabe. c 8; ayrıca bkz. Tclı/ib- ı Teh/ıb.

[14] Hafız Moğultay, el-İşaretü ila Sireti Ebi'l Kasım, s.405-413. Ayrıca bkz. ez-Zührii'l Basım.

[15] îbni Asakir, Tarih-ü Medineti Dıınaşk, s.3/164-242.

[16] İbni'l Cevzi: El-Muntazam-ü fı Tarihi'l Mülâki ve'l Ümem; el- Mücteba mine'l Müctena; Telkihü fühumi'l Eser fı Uyuni't-Tarihi ve's-Siyer; Ahbari Nisa; el-Vefa bi Ahvali'l Mustafa; Sıfat-ı Safve.

[17] Nebehani, Yusuf el-Envarii'l Muhammediye, s. 148 vd.

[18] Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/170-207 vd.

[19] îbni Seyyidi'n-Nas, Uyunü'l Eser, s.2/393-406.

[20] Zehebi: Tarihi İslam, 1/592-597; Sireti A'lami Nübela, 2/109- 312; Tehzibi Sireti Alam, 1/58...; Tecrid-ü Esmai's-Sahabe. İsim Ansiklopedisi; elTberü fı Haberin min Gaber, değişik yerlerinde bahseder; Sireti Nebi, s.413 vd.

[21] İbni Esir: ei-Kamilü fı't Tarih, 2/307-310; Üsdü'l Gabe; isim ansiklopedisidir. İlgili isim kısmında.

[22] İmam Müzı: Tehzibi Kemal. 1/203-205; Tuhfetü'l Eşraf.

[23] İbni Sad, Tabakatü'l Kübra, No:4l 14. 8/268 vd

[24] Kurtubi. Camiu Ahkâmi'l Kur'an tefsiri. Ahzâb Suresi, ayet 28.

[25] İbni Habib: el-Muhabbeı...; el-Munammak.

[26] 20^ İbni Küteybe. el-Maarıf. s.40-46.

[27] Muhibbüddin Taberi. Semlü's-Semin fı menakıbi İmmehati'1 Müminin, s. 14-115.

[28] 2()K Belazuri. Ensabül Eşraf. 2/23. 2/107.

[29] İbni Abdi'l Ber: cl-lstiab... ed-Dürerü 11 İhtisan'l Mcgazi veVSiyer

[30] 2°*Taberi Ebu Cafer bin Cerir: Tarih'ül Mıleli ve'l Hükkam. 3/402- 414 (Arap-V* nüshası): ZeylU'l Mü/il. s.590-626.

[31] 2** Halebi. insanü'l Uyun... 3/322.

[32] Kastalani. el-Mevahibü'l Ledüniye, 1/40-418; aynı kitabın şerhi olan Zür-kani, Şerhu Mevahibi'l Ledüniye, 3/260, 3/310.

[33] îbni Tolun, el-Mürşidü'l Muhtar... s.255-285.

[34] Muammer bin Müsenna, Tesmiyetü Ezvaci Nebi, s.45-85.

[35] Abdurrazzak Ebu Bekir bin Hemman, el-Musannaf, 7/488.

[36] İbni Asakır (ö. hicri 620): Kitabü'l-Erbain fi Menakıb-i Ümmehati'l Müminin. Kısa, bir kaynak. Beyhaki (ö. hicri 458): Süneni Kübra c.7, Delaili Nübüv-ve 7/287 vd. İbni Kesir (ö. hicri 774), el-Bidaye ve'n-Nihaye; Ahmet bin Ebi Ya-kub Abbasi (ö. hicn 292), Tarihi Yakubi, 1/406 vd. Halit A. Rahman AK, Mevsua-tu Uzema'in HavleT-Resul, c.3. Şevkani, (ö. hicri 1250), Derrü's-Sahabe. Ahmet Halil Cuma, Nisaü Ehli'l Beyt. Hakim (ö. hicri 405), Müstedrek.... c.4. Mus'ab Zü-beyri. (ö. hicri 236), Nesebu Kureyşin. Kayrevani, (ö. hicri 386), el-Camiu fî*s Sünen... s. 130- 133. Ömer Rıza Kehhale, A'lami Nisa. Kelai, Ebu Rabi* Süleyman (ö. hicri 634), el-İktifa Bima... Isfahani Ebu Nuaym (ö. hicri 430). Marifetü's-Sahabe. İbni Beşkeval Ebu Kasım Halef (ö. hicri 578), Gavamidü'l Esmai'l Mübheme. Ma-mekani (ö. hicri 1351), Tenkihü'l Mekal... c.3. Dulabi, Ebu Bişr Muhammed, 'ez- Zürriyetü't-Tahire'. İbni Zebale, 'el-Müntehabü min Kitab-i Ezvaci'n-Nebi' (gerçekten çok önemli bir eserdir. 82 sayfalık bir kitaptır ama alanında hazırlanmış ender kitaplardan biridir). Endülüsi

(ö. hicri 328), Ikdü'l Ferid; Semhudi (ö. hicri 911), Vefaü’l Vefa bi Ahvali Dari’l Mustafa; Ahmet bin Salih Mısri, Ezvac- i Nebi (İlk asırlarda yazılmış çok eski bir eserdir. Sadece Muhammed'in hanımlarından söz eder. Gerçekten bu alanda çok önemli bir kaynak. Ama maalesef, takip ettiğim halde ona ulaşamadım. Çoğu yazarın alıntılarından tanıdım). Harkuşi (ö. hicri 407), Şerefü’n-Nabi, s.70-72 (Farsça nüshasını gördüm). Bahteri, Hammasetü’l Bahteri. Musa Şahin Laşin, Ezvaci Nebi (bu kaynak, sadece Muhammed’in kadınlarından söz eder). Sehavi, et- Tühfetü’l Latife, s. 1/41). İbni Hazm (ö. hicri 456), Camiü’s-Siyer. İbni - Habban Temimi (ö. hicri 354), Kitabü's-Sükat. Begavi (ö. hicri 516), el-Envar Fı Şemaili Nebiyi’l Muhtar. Safedi (ö. hicri 864), el-Vafı bi’l Vefeyat. Muhammed Mahmut Savvaf, ’Zevcat’ü- n-Nebi et’tahirati’. Zekeriya Betris, ’Nisa-ü Nebi'. Vedat Sekakini, 'Ümmehat’ül müminin’. Amr Halit. ‘Zevcat’ü Resul’, 6 cilt. A.Sabur Şahin, Mevsuat’ü Ümmehati’l müminin. A.Gani, Abdurrahman, ‘Zevcat’ü Nebi ve Hikmet’üteaddüdihinn’. Saniye Münisa, Ezvac’ü Resulillah...’ Muhammed Mufık. ‘Silsilet’ü Ümmehat-il Müminin’. Emir Mühena Hayami, ’Zevcat-ü Nebi’. Prof. Rıza Savaş, İslam’da Kadın, s. 190. İbni Habib, Muhabber, s.79. Belazuri, En-sab... 1/98. Makrizi, el-Emta... s. 1/9. İbni Abd’il Ber, İstiab, 1/35. Yakubi, Tarihi Yakubi, 1/340. Askeri, el-Evail, s.77. Halebi, İnsanü’l Uyun, 1/140, İbni Seyyidi’n-Nas, age. 1/115.

Kur’an’da Kadın ve Hz. Muhammed’in Hanımları - Arif Tekin (sf. 142-153)